

WYDAWNICTWO „LIGI PRACY”

Nr 106

Inż. BENEDYKT NAWROCKI

NAUKA
RZEMIOSŁA

33622

H-124120

Wydane z zasiłku Funduszu Im. Piotra Drzewieckiego dla krzewienia
Idei gospodarczego rozwoju narodu i Państwa Polskiego

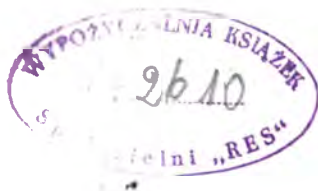
WARSZAWA 1939/40

D.
7-12-66

A. 448/66
<http://icm.org.pl/ifis/>

(1.4)

N.

Wywiąg ze Statutu Towarzystwa

LIGA PRACY

Warszawa, Czackiego 3/5

Towarzystwo pod nazwą „LIGA PRACY”
ma na celu:

- a) szerzenie świadomości, że celowa i wydajna praca obywateli jest podstawą ogólnej pomyślności narodu;
- b) wzmożenie w społeczeństwie wydajności pracy i popieranie prawidłowej jej organizacji, jako podstawy dobra ogólnego.

UWAGA: Towarzystwo nie ma na celu obrony interesów jakiegokolwiek grupy społecznej, gdyż zadaniem jego jest szerzenie we wszystkich warstwach społecznych zamiłowania do pracy, jako koniecznej podstawy bytu i pomyślnego rozwoju narodu.

33622

Druk 11 Herman Ziela 12

U.33622

39033622000000

ZNACZENIE RZEMIOSŁA.

Przemysł jako Jednostka nie jest w stanie zaspokoić całość. we własnym zakresie wszystkich swych potrzeb, które wynikają z współczesnego poziomu kultury materialnej, i — z konieczności — opiera wygody swego życia na pracy wykonywanej przez innych. Na odcinku zaspakajania potrzeb społeczeństwa i państwa wielkie zadanie spełnia przemysł.

Przemysł obejmuje cały szereg form wytwarzania, które wspólnym, celowo zorganizowanym wysiłkiem wykonują liczne dobra, znajdujące się na rynku.

W życiu gospodarczym spotykamy na odcinku przemysłowym pięć zasadniczych form przemysłów:

1. przemysł ludowy
2. „ chałupniczy
3. „ domowy
4. „ rzemieślniczy :
5. „ fabryczny.

Każda z powyższych form wytwarzania wyrosła z istotnych potrzeb życia gospodarczego i dopiero wszystkie formy przemysłu razem wzięte stanowią jedną zwartą całość gospodarki narodowej.

Znaczenie ogólne rzemiosła. Wśród wspomnianych zasadniczych form wytwarzania szczególne znaczenie posiada rzemiosło, zajmujące w życiu przemysłowym pozycję kluczową.

Rzemiosło stanowi najliczniejszą grupę samoistnych przedsiębiorstw, gospodarujących samodzielnie na odcinku przemysłowym. Ilość warsztatów, które wykupiły świadect-

wo rzemieślnicze obejmuje z górą 373.529 tys. zakładów. Jeżeli doliczymy do nich warsztaty, które z tych czy innych względów nie posiadają kart rzemieślniczych, lecz prowadzą rzemiosło, to bez przesady możemy powiedzieć, że w kraju naszym istnieje około pół miliona warsztatów o charakterze rzemieślniczym. Ilość osób, która znajduje pracę w rzemiośle przekracza milion obywateli, a ilość jednostek żyjących z rzemiosła przeszło 2 miliony.

W rzemiośle znajduje więc pracę większa ilość mieszkańców, niż w przemyśle fabrycznym, co nie zawsze bywa doceniane.

Rzemiosło jest tym odcinkiem przemysłowym, który rok rocznie wchłania w siebie stosunkowo wielką ilość nadmiaru ludności wsi i tym samym w znacznym stopniu przyczynia się do złagodzenia przeludnienia rolnictwa, co ma poważne znaczenie dla gospodarki narodowej.

Spoleczne zna- Pół miliona samodzielnie gospodaru-
czenie rzemiosła jących warsztatów rzemieślniczych stano-
wią naturalne ośrodki szerzenia kultury przemysłowej w naszym społeczeństwie. Zasięg oddziaływania rzemiosła jest niemal nieograniczony, gdyż warsztat rzemieślniczy dociera nawet do najbardziej zapadłej głuchej wsi, w której warsztat kowalski lub inny zakład pracy rzemieślniczej często stanowi jedyną placówkę przemysłową wśród rolników.

Dzięki wyrobieniu gospodarczemu i systematycznej nauce zawodu, a także samodzielności rzemieślnik przoduje zwykle gromadzie, podnosi ją na wyższy poziom kultury materialnej.

Samodzielna praca stawia wysokie wymagania od rzemieślnika w zakresie umiejętności wykonywania przedmiotów i w zakresie umiejętności handlowych przy sprzedaży dzieł rąk i mózgu rękodzielnika.

Jednocześnie odpowiedzialna, samodzielna praca rze-

mieślnika rzeźbi codziennym trudem silne charaktery, tak
pożądane w naszym życiu społecznym.

Gospodarcze Rzemiosło spełnia wielką rolę w ży-
znaczenie rze- ciu gospodarczym kraju i przyczynia się
miosła. w znacznym stopniu do podniesienia do-
brobytu społeczeństwa i wzrostu majątku narodowego.

Celowo podjęta praca pół miliona samodzielnie gospo-
darujących warsztatów rzemieślniczych wytwarza rok roc-
nie za przeszło 2 miliardy złotych nowych dóbr, które sta-
nowią przyrost majątku narodowego. Na tę olbrzymią war-
tość produkcji rzemieślniczej składa się rzetelny wysiłek
2 milionów pracowitych rąk kierowanych umiejętnością fa-
chową i wiedzą techniczną rzemieślników. W ten sposób
praca licznych drobnych warsztatów rzemieślniczych wy-
tworzących w codziennym znoju dobra do zaspokojenia
potrzeb kulturalnych i materialnych społeczeństwa i państ-
wa wpływa w znacznym stopniu na kształtowanie się warun-
ków gospodarczych naszego kraju i na dobrobyt społeczeń-
stwa.

Rzemiosło a Praca rzemieślników nastawiona jest nie
sztuka. tylko na zarobek, lecz ma często na wzglę-
dzie wyższe cele. Z własnej nieprzymuszonej woli tworzyli
i tworzą rzemieślnicy w swej codziennej pracy poza przed-
miotami powszechnego użytku, również arcydzieła sztuki
rzemieślniczego, dzieła sztuki. Drogę rzemiosła znaczą pra-
ce uzdolnionych rąk i zmysłu artystycznego rzemieślników
wykonywane dla upamiętnienia wielkich czynów, ku chwale
Boga, lub na cześć zmarłych w postaci pomników, których
wartość artystyczna przetrwała wieki.

Często też, wprawiona ręka rzemieślnika nadaje przed-
miotem powszechnego użytku taką formę, barwę lub
kształt, że te stają się dziełami sztuki.

Rzemiosło daje więc swym zwolennikom możliwość

wyzycia się nie tylko w tworzeniu przedmiotów czysto użytkowych, lecz również przedmiotów artystycznych.

Rzemiosło jako szkoła zawodów. Uprzemysłowienie kraju ze względów gospodarczych i obronności zależne jest od posiadania odpowiednich ilości rąk w wykonywaniu wszystkich tych złożonych czynności, których wymaga praca wytwórcza zarówno w fabrykach, jak i w warsztatach rzemieślniczych.

Wśród różnych sposobów zdobywania zawodów najobszerniejszy odcinek przygotowania fachowców obejmuje rzemiosło. Statystyka dowiodła, że znaczna większość fachowców fabrycznych kształciła się w warsztatach rzemieślniczych. Przemysł fabryczny tylko w nieznacznym stopniu przygotowuje we własnym zakresie tych licznych fachowców, których wymaga technika produkcji.

Fachowiec wykształcony w warsztacie rzemieślniczym posiada bardziej wszechstronne przygotowanie do wykonywania różnorodnych prac w zakresie swego zawodu, niż fachowiec kształcony w warsztatach fabrycznych, który jednak posiada lepsze przygotowanie teoretyczne i lepiej obeznany jest z nowoczesnymi urządzeniami. Pracownika warsztatów rzemieślniczych cechuje nadto wysoka zaradność zawodowa, wyrobiona pracą w prymitywnych często warunkach.

Rzemiosło więc, jako najobszerniejsza szkoła zawodów, spełnia na odcinku kształcenia zawodowego zaszczytne zadanie nasilania rynku pracy dobrymi fachowcami.

Rzemiosło na usługach obronności. Współczesne metody walki opierają się zarówno na waleczności żołnierza, jak i na jakości sprzętu wojennego. Broń techniczna coraz to bardziej zastępuje działanie bezpośrednie żołnierza i znacznie rozszerza zasięg oddziaływania jednostki. Aby zaopatrzyć armię w należyty sprzęt i broń wojenną, należy poprzednio wykonać wszystkie te liczne za-

biegi techniczne, które nie mogą się obejść bez sprawnych rąk fachowca. Fachowców tych, jak widzieliśmy, dostarcza w pierwszym rzędzie rzemiosło, obok fabryk i szkół zawodowych. Obsługa i naprawa broni technicznej opiera się również w dużej mierze na rzemieślnikach, szczególnie cenionych w technicznych oddziałach frontowych.

Na tym jednak nie ogranicza się rola rzemiosła w obronności kraju, gdyż w okresie działań wojennych całe rzemiosło bierze udział w dostawach dla wojska, szczególnie na odcinku naprawy sprzętu wojennego. Małe ilości sprzętu wojennego, wyprodukowanego i naprawionego w poszczególnych drobnych warsztatach rzemieślniczych, stanowią razem wzięte bardzo ważny odcinek produkcji na potrzeby wojska, który rzetelnie spełnia swe zadania w zespoleniu sił i środków potęgujących obronność naszego kraju.

Czy rzemiosłu Szybki rozwój twórczości fabrycznej grozi zanik? wywołał u niektórych ludzi wrażenie, że rzemiosłu grozi zanik wobec konkurencji fabryk. Wnikając jednak w istotę potrzeb ludzkich, przyjdziemy do przekonania, że produkcja rzemieślnicza i usługi rękodzielnicze nie dają się zastąpić żadnym innym rodzajem produkcji.

Rzemiosło nastawione jest przede wszystkim na zaspokojenie osobistych upodobań użytkowników i na produkcję jednostkową, przemysł zaś wytwarza większe ilości jednakowych przedmiotów o bardziej ogólnym nastawieniu. Krawiec n.p. wykonujący roboty na miarę może uwzględnić wszystkie indywidualne wymagania klienta, fabrykant zaś dostosuje swą produkcję do ogólnych kierunków mody.

Przemysł fabryczny spełnia również zaszczytne zadania w życiu gospodarczym, wyręczając rzemiosło tam wszędzie, gdzie wytwarzanie nowych dóbr wymaga kosztownych urządzeń, jak to ma miejsce przy produkcji samochodów, samolotów, parowozów, wagonów i t.p., oraz

na odcinku produkcji masowej, jak to ma miejsce przy wykonywaniu igieł, szpilek, tańszych zegarków i t.p. przedmiotów.

Przemysł fabryczny, rzemiosło, chałupnictwo, przemysł domowy i przemysł ludowy uzupełniają się wzajemnie w oddawaniu usług obywatelom i państwu.

Jak długo człowiek będzie jednostką samodzielnie myślącą o osobistych wymaganiach, tak długo rzemiosło jako takie będzie istniało. Ponieważ niewątpliwie żadna siła nie zmieni człowieka na bezmyślną maszynę, żadna też siła nie zniszczy rzemiosła.

NAUKA RZEMIOSŁA

Nauka zawodu. Umiejętność wykonywania wszystkich czynności poszczególnych rzemiosł zdobywa się kilkuletnią systematyczną nauką zawodu.

W zasadzie odróżniamy dwa główne sposoby kształcenia zawodowego: naukę rzemiosła w warsztacie przemysłowym i naukę w szkołach zawodowych.

Najpowszechniejszą ze skutecznych dróg prowadzących do opanowania wszystkich umiejętności i wiadomości, tworzących razem określony zawód rzemieślniczy jest termin, czyli nauka rzemiosła w praktycznym warsztacie przemysłowym, która to jest przedmiotem tego rozdziału.

Naukę rzemiosła w szkołach zawodowych omawiać będziemy w następnym rozdziale.

Ogólne przepisy dotyczące nauki rzemiosła zawiera prawo przemysłowe. Szczegółowe warunki nauki rzemiosła w warsztatach przemysłowych rzemieślniczych i fabrycznych ustala Związek Izb Rzemieślniczych w porozumieniu z władzami państwowymi.

Na podstawie tych warunków wojewodowie zatwierdzają „*przepisy regulujące sprawy terminatorów*“, ważne na obszarze danego województwa i wojewódzkiej Izby Rzemieślniczej.

Opierając się na tych przepisach omówimy szereg ważniejszych kwestii, związanych z nauką rzemiosła.

Prawo przyjmowania na naukę i kształcenie uczniów. W rzemiośle wolno przyjmować na naukę i kierować praktycznym kształceniem terminatorów osobom, które:

- a) nabyły prawo używania tytułu mistrza zgodnie z postanowieniami prawa przemysłowego lub
- b) złożyły z pomyślnym wynikiem egzamin przed komisją egzaminacyjną dla majstrów wojskowych, albo
- c) posiadają akademickie wykształcenie techniczne obejmujące dane rzemiosło, względnie
- d) posiadają świadectwa ukończenia jednej ze szkół technicznych, szkół mistrzów (majstrów), instytutów i szkół sztuk plastycznych oraz szkół sztuk zdobniczych i przemysłu artystycznego, które Minister Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego uważa za dowód odpowiedniej kwalifikacji do kierowania praktycznym kształceniem terminatorów po co najmniej 2-3 letnim samoistnym prowadzeniu danego rzemiosła, lub
- e) przed wejściem w życie prawa przemysłowego (16 grudnia 1927 r. a na terenie woj. śląskiego 1 lipca 1933 roku) na terenie województw krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego, tarnopolskiego i cieszyńskiej części województwa śląskiego posiadały kartę przemysłową na prowadzenie danego rzemiosła, na terenie województw poznańskiego, pomorskiego i na górnos Śląskiej części województwa śląskiego posiadały uprawnienie do kształcenia uczniów rzemieślniczych wydane na podstawie art. 129 niemieckiej ordynacji przemysłowej, na pozostałej części obszaru Rzeczypospolitej Polskiej zatrudniały w swych warsztatach rze-

mieślniczych młodocianych lub niepełnoletnich pracowników w charakterze uczniów rzemieślniczych.

W odniesieniu do rzemiosł mularskiego i ciesielskiego oznaczony przepis ma zastosowanie wyłącznie do osób, które uzyskały prawo kształcenia terminatorów przed dniem 16 sierpnia 1934 r. względnie uzyskały uprawnienia do samodzielnego prowadzenia rzemiosła na podstawie rozporządzenia Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 14 grudnia 1927 r. i rozpoczęły to prowadzenie przed dniem 16 sierpnia 1934 roku.

Odpowiadający poprzednio wymienionym warunkom może kierować praktycznym kształceniem terminatorów również w rzemiosłach pokrewnych.

Pod kierownictwem tych osób można odbyć naukę rzemiosła także w odpowiednich przedsiębiorstwach fabrycznych, warsztatach państwowych i wojskowych.

Na wniosek przemysłowca (rzemieślnika), w którym przedsiębiorstwie wykonywa się kilka rzemiosł, Izba Rzemieślnicza może pozwolić na praktyczne kształcenie terminatorów w każdym z tych rzemiosł, jeżeli kierujący kształceniem odpowiada jednemu z warunków, wymienionych w pierwszym ustępie tego rozdziału.

Władza przemysłowa wojewódzka po porozumieniu z okręgowym inspektorem pracy i po wysłuchaniu opinii Izby Rzemieślniczej może w drodze rozporządzenia ustalić liczbę terminatorów w stosunku do zatrudnionych w warsztacie rzemieślniczym czeladników.

Przemysłowiec (rzemieślnik) winien przyjmować uczniów w liczbie odpowiadającej wielkości i sposobowi prowadzenia przedsiębiorstwa.

Władza przemysłowa I instancji po porozumieniu z obwodowym inspektorem pracy może zobowiązać przemysłowca do zmniejszenia liczby uczniów przez rozwiązanie umowy o naukę oraz zabronić mu przyjmowania uczniów ponad oznaczoną liczbę, jeśli przemysłowiec nie prze-

strzeżę przepisu zawartego w ustępie poprzednim.

Osobom skazanym wyrokiem sądu za przestępstwa popełnione z chęci zysku lub przeciw moralności publicznej oraz osobom, które dopuściły się ciężkiego uchybienia obowiązkowi względem swych uczniów, może władza przemysłowa I instancji zabronić trzymania uczniów.

Osobom niezdolnym z powodu wad umysłowych lub fizycznych do odpowiedniego kształcenia uczniów w pracy zawodowej może władza przemysłowa I instancji zabronić trzymania uczniów dopóki te wady trwają.

Przyjęcie na naukę. Kandydat do nauki rzemiosła winien przedstawić pryncypałowi następujące dokumenty:

- a) metrykę, stwierdzającą ukończenie 15 lat życia,
- b) zezwolenie inspektora pracy, wydane na podstawie świadectwa lekarskiego, stwierdzającego, że wykonywanie danego rzemiosła nie przekracza sił fizycznych kandydata,
- c) o ile w powiecie właściwym dla miejsca zamieszkania kandydata lub przedsiębiorstwa, które ma przyjąć na naukę, istnieje instytut psychotechniczny lub poradnia zawodowa — w miarę możliwości opinię jednej z powyższych instytucji, określającą stopień uzdolnienia zawodowego kandydata,
- d) jeżeli kandydat jest niepełnoletni — pisemne zezwolenie ojca lub opiekuna bądź matki — wdowy,
- e) jeżeli kandydat odbył część nauki w innym już przedsiębiorstwie rzemieślniczym lub fabrycznym, świadectwo stwierdzające przebyty czas nauki oraz świadectwo szkoły dokształcającej zawodowej, do której kandydat uczęszcza.
- f) dowód z wykonania obowiązku szkolnego.

Warunki dotyczące się nauki winny być w ciągu 4 tygodni po rozpoczęciu nauki ustalone umową pisemną. Umo-

wy należy spisywać na blankietach bezpłatnie wydawanych przez Izby Rzemieślnicze.

W umowie należy:

- 1) określić rodzaj rzemiosła, w którym uczeń ma być kształcony,
- 2) określić czas trwania nauki,
- 3) wyszczególnić wzajemne świadczenia i obowiązki,
- 4) przytoczyć warunki rozwiązania umowy.

Umowę podpisuje:

- 1) pryncypał przyjmujący ucznia na naukę lub jego ustawowy zastępca,
- 2) uczeń oraz w razie jego niepełnoletności ojciec lub opiekun, bądź matka-wdowa.

Z umowy sporządza się dwa odpisy a o ile umowa spisywana jest przed cechem — trzy odpisy.

Pryncypał lub jego zastępca, podpisujący umowę względnie cech, przed którym ją spisano, obowiązany jest w ciągu 14 dni od zawarcia umowy złożyć ją w Izbie Rzemieślniczej wraz ze wszystkimi odpisami do rejestracji.

Do umowy należy dołączyć opłatę w wysokości obowiązującej na koszt rejestracji, dokumenty o których mowa wyżej oraz:

1. — uwierzytelniony odpis dyplomu mistrzowskiego lub świadectwa, dającego uprawnienie do kształcenia uczniów w rzemiośle albo powołanie się na numer legitymacji mistrzowskiej lub numer rejestru uprawnionych do kształcenia uczniów;
2. — poświadczoną przez cech lub gminę deklarację, zawierającą liczbę zatrudnionych w danym warsztacie mistrzów, czeladników i terminatorów wraz z podaniem nazwisk.

Izba Rzemieślnicza po sprawdzeniu zgodności umowy z obowiązującymi przepisami, zgodności odpisów z brzemieniem umowy, jak również po sprawdzeniu załączonych dowodów rejestruje umowę i zaopatruje ją nu-

merem.

Odpisy umowy, zaopatrzone numerem rejestracji wraz z odpowiednimi dokumentami, Izba Rzemieślnicza przesyła stronom niezwłocznie po zarejestrowaniu. Odpis umowy otrzymuje również cech, o ile przed nim nie została zawarta umowa.

W myśl art. 91 ustawy o opłatach stemplowych z dn. I. lipca 1926 r. (Dz. U. R. P. Nr. 96, poz. 570) umowa o naukę wolna jest od opłaty stemplowej

Prawa i obowiązki stron Czas trwania nauki (termin) winien w zasadniczo wynosić trzy lata, nie może zaś w czasie trwania przekraczać lat czterech.

nauki. Za zgodą władzy przemysłowej wojewódzkiej Izba Rzemieślnicza może po wysłuchaniu opinii zainteresowanych cechów ustalić czas trwania nauki w poszczególnych rzemiosłach i ich gałęziach.

Czas nauki liczy się od dnia faktycznego rozpoczęcia nauki, a nie od dnia zawarcia umowy.

Przy zawieraniu umowy o naukę można określić czas nauki próbnej, który nie może trwać dłużej niż trzy miesiące, pod rygorem nieważności umowy i który zalicza się do przebytego czasu nauki.

W okresie próbnym każdej stronie przysługuje prawo rozwiązania umowy bez odszkodowania, z uwzględnieniem poprzednio ustalonego wynagrodzenia za pracę w okresie próbnym.

W umowie o naukę należy uwidocznic czas nauki w danym rzemiośle, przebyty przez kandydata poprzednio w innym przedsiębiorstwie fabrycznym lub rzemieślniczym.

Jeżeli uczeń przerwie naukę na czas dłuższy aniżeli jeden miesiąc, okres nauki przedłużony będzie o odpowiednią ilość miesięcy.

Izba Rzemieślnicza może w poszczególnych przypadkach pozwolić uczniowi na zakończenie terminu przed

upływem przepisanego czasu nauki.

Jeżeli przynimający na naukę z jakichkolwiek powodów nie będzie mógł sam kierować kształceniem ucznia, powinien powierzyć kształcenie innej osobie, odpowiadającej warunkom 1-go ustępu niniejszego rozdziału. Wszelkie obowiązki pryncypała w tej mierze ciążyą także na jego zastępcy.

Pryncypał lub jego zastępca winni starać się, aby uczeń miał sposobność i możność praktycznego wykształcenia się w rzemiośle, ściśle przestrzegać, ażeby uczeń uczęszczał do szkoły dokształcającej zawodowej oraz ażeby nie był obarczany pracą, nie mającą nic wspólnego z nauką w rzemiośle albo przechodzącą siły fizyczne ucznia, wreszcie ażeby uczeń nie był źle traktowany przez pracowników i domowników.

Pryncypał obowiązany jest w ciągu 7 dni od daty przyjęcia na naukę zgłosić ucznia do właściwej szkoły dokształcającej.

Pryncypał obowiązany jest udzielić uczniowi zwolnienia celem umożliwienia mu nauki w szkole dokształcającej, a przed egzaminem czeladniczym—czasu potrzebnego na wykonanie sztuki.

Pryncypał winien, w razie prawidłowego ukończenia nauki, w ciągu 8 dni wydać świadectwo, stwierdzające przebyty czas nauki. Jeżeli pryncypał jest członkiem zrzeszenia przemysłowego, zarząd zrzeszenia winien wydać uczniowi na podstawie świadectw nauki oraz szkolnych świadectw z nauki dokształcającej lub równorzędnej — świadectwo ukończenia nauki przemysłowej. Jeżeli pryncypał nie należy do zrzeszenia przemysłowego, wydane przez niego świadectwo, stwierdzające czas przebyty nauki, uwierzytelnia urząd gminy bezpłatnie. Jeżeli pryncypał nie należy do zrzeszenia przemysłowego uczeń nie może otrzymać „świadectwa ukończenia nauki, lecz tylko świadectwo, stwierdzające przebyty czas nauki.

W terminie 14 dni od dnia wydania świadectwa ukończenia nauki pryncypał winien spowodować wysłanie podania do Izby Rzemieślniczej o dopuszczenie ucznia do egzaminu czeladniczego.

Świadectwo ukończenia nauki winno dotyczyć tego rzemiosła, w którym przysługuje pryncypałowi lub jego zastępcy prawo kształcenia terminatorów. Wszelkie obowiązki pryncypała w zakresie nauki ciążą na zastępcy.

Uczeń winien być posłuszny pryncypałowi i tej osobie, która w jego zastępstwie kieruje nauką, zachować się przyzwoicie, pracować pilnie oraz uczęszczać regularnie na naukę do szkoły dokształcającej zawodowej w myśl obowiązujących w tym względzie przepisów.

Uczeń obowiązany jest obchodzić się ostrożnie i pieczołowicie z powierzonymi mu materiałami oraz narzędziami i maszynami.

Bezpłatne zatrudnianie uczniów jest wzbronione. Wzbronione jest również przyjmowanie przez pryncypała wynagrodzenia za naukę uczniów, za wyjątkiem tych rzemiosł, których wykaz został ustalony rozporządzeniem Ministrów Przemysłu i Handlu oraz Opieki Społecznej z dnia 9 czerwca 1938 r. Wykaz ten obejmuje następujące rzemiosła:

1. — Rzeźbiarstwo (rzeźbienie w drzewie i kamieniu),
2. — Wyrób szkieł i narzędzi optycznych,
3. — Tokarstwo w drzewie,
4. — Wyrób instrumentów muzycznych,
5. — Grawerstwo,
6. — Jubilerstwo i złotnictwo,
7. — Zegarmistrzostwo,
8. — Fotografowanie.

Wysokość, rodzaj i terminy płatności wynagrodzenia ucznia winny być dokładnie określone w umowie o naukę.

Wygaśnięcie i rozwiązanie u. Umowa o naukę wygasa w razie śmierci ucznia lub pryncypała i w razie mowy o naukę, zwinięcia przedsiębiorstwa.

Jeżeli uczeń po śmierci pryncypała zostaje nadal w przedsiębiorstwie, prowadzonym dalej na rachunek wdowy lub małoletnich zastępnych, gdzie został ustanowiony zastępca przemysłowy, odpowiadający wymogom określonym niniejszymi przepisami, należy wówczas zawrzeć nową umowę o naukę z uwzględnieniem czasu nauki, który uczeń poprzednio przebył pod kierunkiem zmarłego.

Umowa o naukę z mocy samego prawa ulega rozwiązaniu w wypadkach, gdy władza przemysłowa lub inspektorat pracy stwierdzi brak kwalifikacji pryncypała do nauczania lub nadmierną ilość uczniów.

Po upływie czasu próby pryncypał może rozwiązać umowę o naukę przed ukończeniem czasu nauki, jeżeli uczeń mimo upomnień wykracza przeciwko obowiązkowi, ustalonym w umowie i w przepisach regulujących sprawę terminatorskie.

Uczeń lub jego ojciec albo opiekun może rozwiązać umowę o naukę przed upływem czasu nauki:

1. — jeżeli uczeń nie może pozostać na nauce bez uszczerbku zdrowia,
2. — jeżeli pryncypał zaniedbuje swe obowiązki względem ucznia w sposób zagrażający zdrowiu lub moralności ucznia zaniedbuje jego wykształcenie w rzemiośle lub utrudnia regularne uczęszczanie na naukę do szkoły kształcącej zawodowej.
3. — jeżeli pryncypał stał się niezdolnym do należytego spełnienia ustalonych umową zobowiązań,
4. — jeżeli pryncypał przesiedla się ze swoim przedsiębiorstwem do innej gminy. Z tego powodu można jednak rozwiązać umowę o naukę tylko w ciągu jednego miesiąca, licząc od dnia prze-

siedlenia się.

Jeżeli w wypadkach określonych w poprzednich dwóch ustępach, ojciec lub opiekun ucznia nie może we właściwym czasie złożyć oświadczenia, cech obowiązany jest złożyć odnośne oświadczenie, jako zastępca ucznia.

W razie rozwiązania umowy z winy pryncypała, uczeń ma prawo do odszkodowania.

Jeżeli umowa o naukę została rozwiązana bez winy ucznia, cech, do którego należy pryncypał, winien postarać się, ażeby uczeń znalazł pomieszczenie w przedsiębiorstwie innego członka cechu. Przy zawieraniu nowej umowy należy uwzględnić przebyty czas nauki.

W razie rozwiązania umowy o naukę bez względu na powód jej rozwiązania albo w razie wygaśnięcia umowy wskutek zwinienia przedsiębiorstwa lub w razie prawidłowego ukończenia nauki rzemiosła, pryncypał winien wydać niezwłocznie uczniowi świadectwo stwierdzające przebyty czas nauki tego rodzaju rzemiosła, co do którego zawarta była umowa o naukę.

W razie śmierci pryncypała świadectwo stwierdzające przebyty czas nauki, obowiązany jest wydać urząd gminny lub cech, o ile pryncypał był członkiem cechu.

Świadectwo wydane przez pryncypała, stwierdzające czas nauki, winno być uwierzytelnione przez Urząd gminny lub przez cech, o ile pryncypał był członkiem cechu.

Po upływie ustalonego czasu nauki, terminator winien poddać się egzaminowi na czeladnika przed komisją egzaminacyjną przy Izbie Rzemieślniczej.

Nadzór nad wy- Celem zapobieżenia obejścia przepi-
konaniem prze- sów, regulujących sprawę terminatorów,
pisów regulują- Izba Rzemieślnicza może zarządzić kon-
cych sprawę trolę nad zatrudnieniem terminatorów
terminatorskie rzemieślniczych. Przepis ten nie ma za-
i opieka nad stosowania do warsztatów państwowych
uczniami. i wojskowych.

Roztaczanie pieczy nad terminatorami przypada rów-
nież Izdom Rzemieślniczym i cechom. Do Izby Rzemieślni-
czej należy przede wszystkim wydawanie przepisów i zarzą-
dzeń regulujących sprawę terminatorskie i czuwanie nad ich
wykonaniem, które poprzednio omówiliśmy.

Do wykonania kontroli czy rzemieślnik nie przyjmuje
na naukę uczniów w liczbie większej, aniżeli odpowiada
to wielkości i sposobowi prowadzenia przedsiębiorstwa, jest
powołana władza przemysłowa I instancji, która po poro-
zumieniu się z obwodowym inspektorem pracy może zo-
bowiązać rzemieślnika do zmniejszenia liczby uczniów
przez rozwiązanie umowy o naukę oraz zabronić mu przy-
mowania uczniów ponad oznaczoną liczbę. Władza prze-
mysłowa wojewódzka po porozumieniu się z okręgowym
inspektorem pracy i po wysłuchaniu opinii Izby Rzemieślni-
czej, może w drodze rozporządzenia ustalić liczbę ter-
minatorów w stosunku do zatrudnionych czeladników.

Izby Rzemieślnicze mają prawo, celem zapobiegnię-
cia obejściu przepisów, zarządzać kontrolę nad zatrudnia-
niem pracowników, którzy nie ukończyli 18-go roku życia.

Opiekę nad uczniami-terminatorami roztaczają rów-
nież cechy, które sprawują pieczę nad sprawami młodzie-
ży rzemieślniczej, pozostającej na nauce u członków ce-
chów oraz załatwianie sporów wynikłych ze stosunków na-
uki rzemiosła.

Opieka nad niezamożną młodzieżą rzemieślniczą
w okresie nauki rzemiosła w warsztacie, a zwłaszcza
w szkołach zawodowych, częściowo pozostawiona jest spo-

łącznym organizacjom rzemieślniczym, popieranym przez Państwo i samorząd, częściowo zaś wykonywana jest bezpośrednio przez władze państwowe i samorządowe.

Szczególną opieką Państwa otoczone są bursy terminatorskie, które ustawowo mają zapewnione subwencje rządowe.

Oprócz tego istnieją internaty i bursy przy szkołach zawodowych.

Gdzie zawiera się umowę o naukę? Każdy terminator powinien zawrzeć ze swym naukodawcą umowę o naukę na formularzu ustalonym przez Izbę Rzemieślniczą danego województwa.

Umowę o naukę zawiera się przed cechami i rejestruje w Izbie Rzemieślniczej. Rejestracja umowy w Izbach Rzemieślniczych jest obowiązkowa.

W miejscowościach, w których nie ma cechów, zawiera się umowę o naukę bezpośrednio w Izbie Rzemieślniczej.

Również zarządy miejskie i urzędy gminne w miejscowościach, gdzie nie ma cechów i które nie są siedzibą Izb Rzemieślniczych, pośredniczą w rejestracji umów o naukę.

Izba Rzemieślnicza, będącą organizacją prawa publicznego, dokonuje rejestracji umów o naukę z urzędu, wyręczając w tych czynnościach władze przemysłowe.

Opłaty za rejestrację umów o naukę wynoszą 5—15 złotych za umowę. Opłaty te pokrywa zwykle naukodawca.

Wzór umowy o naukę. Na obszarze poszczególnych Izb Rzemieślniczych obowiązują wzory jednolite, którymi należy się posługiwać przy zawieraniu umów o naukę.

Wzór umowy o naukę Izby Rzemieślniczej w Warszawie podajemy dla przykładu.

IZBA RZEMIEŚLNICZA W WARSZAWIE

U M O W A

o naukę rzemiosła :
Dnia roku 19 w po-
między uprawnionym do kształcenia uczniów p.
. : mistrzem właścici-
cielem zakładu rzemieślniczego pod firmą
znajdującego się w w domu Nr
przy ul. wykonującym samoist-
nie przemysł rzemieślniczy na pod-
stawie karty rzemieślniczej, wydanej przez
dnia 19 roku za numerem
z jednej strony, kandydatem na ucznia (terminatora)
. ur. dnia : w domu Nr:
. przy ul. z drugiej strony, zo-
stała zawarta niniejsza umowa o naukę rzemiosła
. następującej treści:

§ 1. — Mistrz zobowiązuje się wyuczyć
rzemiosła w ciągu lat od
dnia 19 r. do dnia t. j.
w ciągu czasu wymaganego do wyuczania się tego rzemiosła.

§ 2. — Mistrz zobowiązuje się zaliczyć czas próby,
który trwał od dnia roku 19 do dnia
. roku 19 do czasu nauki.

§ 3. — Mistrz zobowiązuje się względem ucznia:
1) dać mu wszelką możność i sposobność praktycznego
wychształcenia się w rzemiosle, 2) dać mu możność regular-
nego uczęszczania na naukę do szkoły dokształcającej za-
wodowej, 3) przestrzegać, aby nie był obciążony pracą,
nie mającą nic wspólnego z nauką rzemiosła albo prze-
chodzącą jego siły fizyczne, 4) przestrzegać, by nie był
źle traktowany przez pracowników i domowników.

Pryncypał oświadcza w sposób dla niego wiążący, że

obowiązków wyszczególnione wyżej pod punktami 1, 2, 3, 4 ciąży również na kierowniku nauki, za którego czyny ponosi mistrz całkowitą odpowiedzialność wobec ucznia i osób trzecich.

§ 4. — Mistrz zobowiązuje się nagradzać ucznia podczas jego nauki: a) płacąc mu w pierwszym roku dziennie . zł., w drugim roku dziennie . . zł., w trzecim roku dziennie . . zł., w czwartym roku dziennie . . zł., b) zapewniając mu u siebie bezpłatnie całkowite utrzymanie.

§ 5. — Uczeń zobowiązany jest nie marnować wszelkiego rodzaju materiałów, jakie będzie otrzymywał od mistrza, jak również obchodzić się pieczołowicie z powierzonymi mu narzędziami, przyrządami, maszynami itp. Uczeń względnie jego ojciec lub ustanowiony opiekun odpowiada majątkowo przed mistrzem za wszelkie straty, wynikłe ze stwierdzonego niedbalstwa ucznia przy obchodzeniu się jego z powierzonymi mu przez mistrza przedmiotami.

§ 6. — Uczeń zobowiązuje się: 1) być posłusznym mistrzowi i tej osobie, która będzie kierowała jego zawodowym wykształceniem, 2) zachowywać się przyzwoicie, 3) pracować pilnie oraz 4) uczęszczać regularnie na naukę do szkoły do kształcącej zawodowej w myśl obowiązujących w tym względzie przepisów. Kary za nieuczęszczanie ucznia do szkoły do kształcącej zawodowej z jego winy ponoszą rodzice lub opiekun ucznia.

§ 7. — Mistrz może rozwiązać niniejszą umowę przed upływem umówionego czasu nauki, jeżeli zostanie stwierdzone, iż uczeń — mimo upomnień — wykracza przeciwko obowiązkom wyszczególnionym w §§ 5 i 6 niniejszej umowy.

§ 8. — Uczeń lub jego ojciec albo ustanowiony opiekun mogą rozwiązywać niniejszą umowę przed upływem umówionego czasu nauki w następujących wypadkach: 1) jeżeli zostanie niewątpliwie stwierdzone, że uczeń nie

może pozostawać na nauce bez uszczerbku dla swego zdrowia, 2) jeżeli zostanie niewątpliwie stwierdzone, że mistrz a) albo zaniedbuje swoje obowiązki względem ucznia w sposób zagrażający jego zdrowiu albo moralności, b) albo zaniedbuje wykształcenie ucznia w rzemiośle, c) albo wreszcie utrudniła uczniowi uczęszczanie na naukę do szkoły dokształcającej zawodowej; 3) jeżeli zostanie niewątpliwie stwierdzone, że mistrz stał się niezdolnym do należytego spełnienia ustalonych niniejszą umową zobowiązań; 4) jeżeli zostanie niewątpliwie stwierdzone, że mistrz często używa ucznia do pracy nie mającej nic wspólnego z rzemiosłem, albo przechodzącą jego siły fizyczne; 5) jeżeli mistrz przesiedli się ze swoim przedsiębiorstwem do innej gminy — z tego powodu jednak można rozwiązać niniejszą umowę tylko w czasie jednego miesiąca, licząc od dnia przesiedlenia się.

§ 9. — Umowa niniejsza ulega rozwiązaniu wskutek niedotrzymania jej warunków lub jeżeli uczeń względnie ojciec lub ustanowiony opiekun oświadcza piśmiennie mistrzowi, że uczeń zmienia zawód lub przechodzi do rzemiosła innego rodzaju, albo, że wskutek zmienionych warunków rodzinnych zmuszony jest powrócić do rodziców, by im pomagać w przemyśle lub gospodarstwie. W tych wypadkach następuje rozwiązanie umowy z upływem czterech tygodni, licząc od dnia złożenia mistrzowi wzmiankowanego wyżej pisemnego oświadczenia, o ile mistrz nie zwolni ucznia wcześniej.

§ 10. — Umowa niniejsza wygasa w razie zwinienia przedsiębiorstwa oraz w razie śmierci ucznia lub mistrza.

§ 11. — Umowa niniejsza podlegać będzie rozwiązaniu z mocy samego prawa w razie zarządzeń władzy przemysłowej, wydanych na podstawie art. 111, 113, 125 i 148 Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 czerwca 1927 r. o prawie przemysłowym (Dz. U. R. P. Nr. 58/1927 r. poz. 468) w brzmieniu ustawy z dnia 10

marca 1934 r. (Dz. U. R. P. Nr 40 poz. 350).

§ 12. — W razie rozwiązania niniejszej umowy lub jej wygaśnięcia wskutek zwinienia przedsiębiorstwa, jak również po prawidłowym ukończeniu nauki przez ucznia, mistrz zobowiązuje się wydać mu w ciągu 8 dni świadectwo, stwierdzające przebyty czas nauki.

§ 13. — Mistrz zobowiązuje się niniejszą umową zarejestrować w Izbie Rzemieślniczej w Warszawie, nie później jak w 7 dni od daty zawarcia umowy oraz przesłać odpis jej do właściwego cechu.

Umowa niniejsza została podpisana przez strony i każda ze stron otrzymała jeden jej egzemplarz.

§ 14. — Umowa niniejsza nabiera mocy obowiązującej dla stron po zarejestrowaniu jej w Izbie Rzemieślniczej w Warszawie.

§ 15. — W myśl art. 91 ustawy stemplowej (Dz. U. R. P. Nr. 98 z 1926 r. poz. 5) umowa niniejsza jest wolna od opłaty stemplowej.

§ 16. —

Podpisy:

(mistrza)

(kandydata na ucznia)

(ojca, matki lub opiekuna)

UWAGA: W razie gdy uczeń był już przed tym pewien czas na nauce u innego mistrza, należy to zaznaczyć w § 16 i dołączyć do umowy świadectwo z tej nauki.

Przy wynagrodzeniu ucznia rozumie się wypłatę zarobku w gotówce albo bezpłatne zapewnienie mu przez pryncypała całkowitego utrzymania (par. 4.).

RZEMIEŚLNICZE SZKOLNICTWO ZAWODOWE.

Rodzaje szkół Ważne zadanie w kształceniu fachow-
i kursów zawo- ców spełnia szkolnictwo zawodowe, któ-
dowych. re w naszym kraju posiada szczególne
znaczenie, gdyż powszechnie odczuwamy brak wykwalifi-
kowanych sił, na których w dużej mierze opiera się rozwój
życia przemysłowego.

W zasadzie odróżniamy:

1. — **K u r s y z a w o d o w e**, mające za cel douczanie, doszkolenie i przeszkolenie pracowników przemysłowych,
2. — **K u r s y p r z y s p o s o b i e n i a z a w o d o w e g o**, które wprowadzają słuchaczy w nowe zawody, względnie przygotowują absolwentów do podjęcia praktycznej nauki w określonych zawodach,
3. — **S z k o ł y d o k s z t a ł c a j ą c e z a w o d o w e**, stanowiące konieczne uzupełnienie praktycznej nauki zawodu w warsztatach przemysłowych. Szkoły te służą do pogłębienia wiadomości fachowych i umiejętności zawodowych uczniów przemysłowych.
4. — **K u r s y d o k s z t a ł c a j ą c e z a w o d o w e**, zastępujące szkoły kształcące zawodowe w tych miejscowościach i okolicach oraz w tych zawodach, które nie posiadają dostatecznej ilości szkół kształcających.

5. — **Szkoły zawodowe** trzech stopni, obejmujące naukę zawodów.

Pierwsze cztery rodzaje szkół i kursów zawodowych nie obejmują swym zasięgiem nauki zawodów rzemieślniczych jako całości, lecz stanowią konieczne uzupełnienie praktycznej nauki zawodów.

Programy szkół zawodowych zawierają : wszystkie wiadomości i umiejętności, stanowiące, pewien określony zawód. Szczegółowe dane o rozmieszczeniu szkół, programach, warunkach przyjęcia do szkół zawodowych itp. zawiera spis szkół zawodowych wydawane przez Związek

Nauczycieli Szkół Zawodowych

Szkoły dokształcające. Zgodnie z intencją władz szkolnych i przemysłowych oraz z treścią urzędowych programów nauki dla szkół dokształcających zawodowych zadaniem tych szkół jest:

1. — pogłębienie wykształcenia praktycznego, otrzymanego w warsztacie pracy przez udzielanie niezbędnych wiadomości ogólnych i teoretyczno-zawodowych,
2. — rozszerzenie zakresu wykształcenia ogólnego oraz podanie praktycznych wiadomości, dostosowanych do potrzeb życia gospodarczego oraz zawodów, w których młodzież pracuje,
3. — pogłębienie wychowania religijno-moralnego indywidualnego i społeczno-obywatelskiego.

Szkoły dokształcające zawodowe obejmują w zasadzie 3-letni kurs i oparte są na drugim lub trzecim szczeblu nauki w szkołach ogólnokształcących. Program nauczania rozłożony jest na 3 klasy, przy czym czas nauczania w każdej klasie trwa jeden rok szkolny.

Plan nauczania przewiduje 8 godzin tygodniowo w klasie I-ej i po 9 godzin w klasach 2-ej i 3-ej. W razie wyodrębnienia grup zawodowych nauczanie w klasach specjalnych może być powiększone do 10 względnie do 12-m

godzin tygodniowo, szczególnie wówczas, gdy warunki pozwalają na zorganizowanie racjonalnie ujętych ćwiczeń praktycznych w warsztacie szkolnym.

Schematyczne plany godzin obejmują następujące przedmioty:

1 Religia	1	1	1	3
2 Język polski	2	2	2	6
3 Wiadomości o Polsce współczesnej	—	1	1	2
4 Rachunki	3	2	1	6
5 Rysunki odręczne i kreś- lenia geometryczne z wia- domościami z geometrii	2	—	—	2
6 Wiadomości ogólnie zawodowe	—	3	3	6
7 Higiena	—	—	1	1
	<hr/>			
Ogółem	8	9	9	26
Ponadto 2 godzinny ćwi- czeń w hufcach P. W.				
Gry i sporty	2	2	2	6

Szkolnictwo kształcające zawodowe spełnia zasczytne zadanie w zakresie:

Pogłębienia wychowania religijnego, moralnego i estetycznego, umożliwiającego kształtowanie się w młodzieży właściwego poglądu na świat i podnoszącego kulturę życia codziennego.

Kształcenia charakteru młodzieży, a w szczególności wyrabiania w nich poczucia obowiązku, rzetelności, wytrwałości i godności.

Pogłębienia wychowania społeczno-obywatelskiego i przysposobienia do twórczego wysiłku i współpracy z innymi dla dobra Państwa, zwłaszcza w zakresie obronności kraju i cnót obywatelskich.

Wychowania zawodowego przez rozwijanie w młodzieży tych cech psychicznych, jakie niezbędne są w skutecznej pracy zawodowej, a więc rozwijanie przedsiębiorczości, samodzielności, umiejętności współdziałania z innymi i wiary w swe własne siły.

Dokształcanie Na każdym odcinku życia przemysłowego daje się zauważyć znaczny postęp techniczny, który dociera do wszystkich warsztatów przemysłowych i do wszystkich zawodów. Postęp ten opiera się nie tylko na coraz to bardziej złożonych i coraz wydajniej pracujących urządzeniach technicznych, lecz również na wysoce wykwalifikowanych pracownikach, którzy zdolni są do wykonania, uruchomienia, konserwacji i naprawy nowoczesnych maszyn i mechanizmów, stosowanych w przemyśle.

Aby warsztat przemysłowy mógł skutecznie konkurować z podobnymi zakładami, koniecznym jest by przemysłowiec brał czynny udział w samym procesie postępu technicznego i organizacyjnego. Postęp techniczny i organizacyjny znajduje swój wyraz w coraz to wyższych wymaganiach, stawianych przez przemysłowca i przez życie praktyczne fachowcom.

W tym stanie rzeczy praktyczna nauka zawodu, nawet w postępowym warsztacie przemysłowym, nie wystarcza już do opanowania wszystkich tych wiadomości, jakie są wymagane dziś od rzemieślnika. Zachodzi uzasadniona potrzeba uzupełnienia nauki w warsztacie systematyczną nauką w szkołach dokształcających zawodowych, gdzie uczeń rozszerza swój horyzont zawodowy i pogłębia oraz uzupełnia swój zasób wiadomości fachowych.

Te potrzeby, wynikające z życia praktycznego, są istotną przyczyną, że Państwo, drogą odpowiednich ustaw, wprowadziło przymus regularnego uczęszczania terminatora na naukę w dokształcających szkołach zawodowych.

Nauka w doksztalających szkołach zawodowych jest dziś ściśle związana z nauką warsztatową i stanowi integralną część nauki zawodu.

Obowiązek do- Istnieje więc słuszny przymus regu-
kształcania. larnego uczęszczania do szkół doksztalca-
jących zawodowych, obejmujący wszystkich młodocianych,
pracujących w przemyśle.

Każdy młodociany, szczególnie zaś terminator rze-
mieślniczy, powinien na początku roku szkolnego zgłosić się
sam do najbliższej szkoły doksztalającej zawodowej,
obejmującej jego zawód, względnie do szkoły doksztalca-
jącej ogólnozawodowej. Zarządy miast i urzędy gminne
ogłaszają zwykle w odpowiednim czasie drogą komunika-
tów prasowych i rozwieszanych plakatów wykaz szkół
i kursów doksztalających oraz dalsze szczegóły, tyjące
się zgłoszenia i nauki w szkołach i na kursach doksztalca-
jących zawodowych.

W rzadkich wypadkach, gdy w zasięgu miejsca pra-
cy i miejsca zamieszkania ucznia nie ma szkoły lub kur-
sów doksztalających zawodowych, młodociany powinien
zgłosić się w urzędzie gminnym lub w zarządzie miejskim
i uzyskać zaświadczenie, że z powyższych przyczyn nie
może spełnić swego obowiązku doksztalania się zawodo-
wego. Również w wypadkach, w których uczeń na skutek
braku wolnych miejsc w istniejących szkołach doksztalca-
jących zawodowych nie może uczęszczać na wykłady, po-
winien on otrzymać odpowiednie zaświadczenie.

Zaświadczenia takie są ważne tylko na ten rok szkol-
ny, którego się tyczą, tak, że rok rocznie, aż do czasu ukon-
czenia nauki rzemiosła, należy zgłaszać się do szkół wzglę-
dnie wystarać się o zaświadczenie.

*Spełnienie obowiązku doksztalania jest jednym z za-
sadniczych warunków dopuszczenia uczniów do egzami-
nów czeladniczych.*

Naukodawca obowiązany jest zwalniać ucznia w odpowiedniej porze dnia od pracy warsztatowej i umożliwiać uczniowi naukę w szkołach i na kursach dokształcających zawodowych, oraz kontrolować czy uczeń regularnie uczęszcza do szkoły lub na kursy.

W celu umożliwienia naukodawcom kontroli nad rzetelnym spełnianiem obowiązku dokształcania się terminatora, każdy uczeń posiada książeczkę obecności, w której, kierownictwo szkoły lub kursów zaznacza obecność młodocianego na nauce.

Szkoły zawodowe. Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 21.XI.1933 roku o organizacji szkolnictwa zawodowego przewiduje trzy zasadnicze typy szkół zawodowych:

1. — szkoły zawodowe stopnia niższego, zwane szkołami zawodowymi,
2. — szkoły stopnia gimnazjalnego, zwane gimnazjami zawodowymi,
3. — szkoły stopnia licealnego.

Ustawa o ustroju szkolnictwa z dn. 11.II.1932 roku wprowadza, zgodnie z § 24, takie zasady ustroju szkolnictwa, jakie mają Państwu ułatwić organizację wychowania i kształcenia ogółu na świadomych swych obowiązków, twórczych obywateli Rzeczypospolitej; obywatelom tym zapewnić jaknajwyższe wyrobienie religijne, moralne, umysłowe i fizyczne oraz jaknajlepsze przygotowania do życia, zdolniejszym zaś i dzielniejszym jednostkom — ze wszystkich środowisk — umożliwić osiągnięcie najwyższych szczebli naukowego i zawodowego wykształcenia. Szkolnictwo zawodowe ma za zadanie przygotować wykwalifikowanych zawodowo pracowników dla życia gospodarczego przez teoretyczne i praktyczne kształcenie z uwzględnie-

niem potrzebnego zakresu wykształcenia ogólnego oraz przez wychowanie społeczno-obywatelskie.

Szkoły zawodowe niższe. Zgodnie z treścią materiałów do organizacji szkolnictwa zawodowego szkoły tego stopnia organizowane będą tylko dla niewielu zawodów, w których istnieją szersze możliwości zatrudnienia dla fachowców, jakich może wykształcić praktycznie nastawiona szkoła zawodowa, oparta jednak na stosunkowo niskiej podbudowie, na I-ym szczeblu szkoły powszechnej.

Szkoły niższe w dziale przemysłowym kształcić będą kandydatów na przyszłych wykwalifikowanych rzemieślników, czyli czeladników, szczególnie dla drobnych warsztatów, gdyż, według wskazań Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, programy szkół zawodowych niższych winny być dostosowane do potrzeb mniejszych samodzielnych przedsiębiorstw.

Szkoły te — właściwie postawione — będą mogły w niektórych wypadkach zastąpić praktyczną naukę rzemiosła w warsztatach przemysłowych, szczególnie tych zawodów, które wykazują dotkliwy brak młodych fachowców i którym grozi zanik wobec małej ilości uczniów.

Zgodnie z art. 28-ym rozporządzenia o organizacji szkolnictwa zawodowego szkoły zawodowe stopnia niższego mają charakter wybitnie praktyczny. Program nauki rozłożony jest, zależnie od zawodu, na 2—3 lata.

Warunki przyjęcia młodzieży na I-y rok nauczania w niższych szkołach zawodowych są następujące — kandydat musi:

1. — przedstawić świadectwo ukończenia 4-ej klasy szkoły powszechnej 3-go lub 2-go stopnia, świadectwo ukończenia 1-go roku nauki szkoły powszechnej I-go stopnia albo inne świadectwo uznane za równoznaczne (w zakresie programu czterech pierwszych klas szkoły powszechnej).

Rozmieszczenie warsztatów rzemieślniczych według grup

Grupy produkcji

Województwa	Budo- wlana	Drzewna	Metalowa	Skórzana	Spożywcza	Usług Oso- bistych	Włókien- nicza	Ogółem
Województwa CENTRALNE	15467	27170	26293	43566	33392	8492	49762	195142
M. St. Warszawa	1457	22 3	3216	4388	2706	2109	7057	23166
Woj. Warszawskie	3460	5612	5310	8982	7971	1415	6237	3037
„ Łódzkie	2163	3567	3834	5494	5716	1718	7472	29364
„ Kieleckie	4527	7125	5646	12183	8449	1527	8524	47981
„ Lubelskie	2439	6178	5574	8722	5049	977	7225	36164
„ Białostockie	1421	2455	2713	3797	3501	746	4197	18830
Województwa WSCHODNIE	4058	6173	5633	9856	6911	2042	11323	51396
Woj. Wileńskie	895	1053	2338	2681	1764	157	2309	11497
„ Nowogrodzkie	603	936	1814	1784	1427	317	2137	9018
„ Brzeskie	916	1723	2367	2753	2038	427	2722	13012
„ Łuckie	1644	2398	3314	3335	2782	741	3655	17869
Województwa ZACHODNIE	5638	9754	11144	9925	11455	4089	9418	64423
Woj. Poznańskie	2929	5168	6424	5559	7386	2039	4418	33733
„ Pomorskie	1662	3134	3191	2905	3069	948	2552	17461
„ Śląskie	1047	1452	1510	1661	4000	1102	2448	13229
Województwa POŁUDNIOWE	4611	7106	10560	10666	14005	3677	11943	62568
Woj. Krakowskie	1487	2079	2440	3595	4181	1126	4041	18949
„ Lwowskie	1809	2462	3358	3766	5357	1378	4379	23009
„ Stanisławowski	692	1469	2196	1981	2193	687	2067	11285
„ Tarnopolskie	623	1096	2066	1324	2274	486	1456	9325
O G Ó Ł E M	29774	50203	57830	74113	69863	18300	73446	373529

Tabl. 1

2. — przedstawić dowód ukończenia 13-tego, względnie 14-go roku życia i nie przekroczenia 17-go,

3. — posiadać odpowiedni rozwój fizyczny.

Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego przewiduje szkoły zawodowe niższego stopnia dla następujących zawodów, rzemieślniczych:

ślusarstwo i kowalstwo (szkoły mechaniczne ślusarsko-kowalskie,

stolarstwa,

kołodziejstwa,

szewstwa (szkoły obuwnicze),

krawiectwa i bieliźniarstwa (szkoły krawiecko-bieliźniarskie,

krawiectwa męskiego.

Gimnazja zawodowe. Szkoły zawodowe stopnia gimnazjalnego, utworzone będą dla większej liczby zawodów rzemieślniczych, gdyż rozporządzenie o organizacji szkolnictwa zawodowego przewiduje gimnazja:

odlewnicze,

mechaniczne ogólne,

drobnej mechaniki,

grawerskie,

jubilersko-złotnicze,

elektryczne,

stolarskie,

koronkarsko-hafciarskie,

dziewarskie,

farbiarsko-wykończalnicze,

krawieckie,

bieliźniarskie i

introligatorskie.

Gimnazja zawodowe mają wykształcić pełnowartościowych fachowców rzemieślniczych, posiadających, obok praktycznego i teoretycznego przygotowania zawodowego,

również odpowiedni zasób ogólnego wykształcenia. Gimnazja mają stworzyć nie tylko wysoko wykwalifikowanych rzemieślników i świątłych obywateli, lecz mają nadto za zadanie podnieść w oczach społeczeństwa rzemiosło do należnego mu poziomu.

Gimnazja mają rozwinąć zrozumienie godności, ważności i wartości pracy rzemieślniczej i przysporzyć rzemiosłu ludzi stanowiących pewnego rodzaju elitę zawodową.

Szkoły zawodowe stopnia gimnazjalnego powinny dać młodzieży nie tylko praktyczne uprawnienie w zawodzie na równi ze szkołą niższą, ale uzupełnić je szerszymi, głębszymi wiadomościami teoretycznymi, praktycznymi i ogólnymi.

Gimnazja zawodowe w większości nie przeprowadzają specjalizacji i nie dają skończonego specjalisty, przygotowując młodzież bardziej ogólnie, by umożliwić absolwentom znalezienie pracy w różnych odgłęzieniach zawodu.

Program nauki w gimnazjach opiera się na drugim szczeblu programu szkoły powszechnej i zależnie od zawodu rozłożony jest na 2 do 4 lat.

Do gimnazjów zawodowych przyjmuje się młodzież, która:

1. — przedstawi świadectwo ukończenia 6-ej klasy szkoły powszechnej lub inne uznane za równoważne,
2. — skończy w danym roku kalendarzowym co najmniej 14, a nie przekroczy 17-tu lat życia,
3. — złoży egzamin w zakresie drugiego szczebla szkoły powszechnej (w programie pierwszych 6-ciu klas 7-mio klasowej szkoły) z przedmiotów, określonych przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego,
4. — posiada odpowiedni rozwój fizyczny.

W zawodach górniczym i odlewniczym warunkiem

przyjęcia kandydata do gimnazjum jest osiągnięcie 16-go roku życia.

Szkoły zawodo- Licea zawodowe opierają się na wyż-
we stopnia li- szym przygotowaniu naukowym kandyda-
cealnego. tów, którzy muszą przedstawić świadectwo ukończenia gimnazjum nowego typu.

Licea zawodowe będą dawały szerszy i głębszy zakres wiedzy, niż gimnazja zawodowe i będą kształcić w zasadzie techników. Wskazanim jednak byłoby, gdyby technicy otwierali warsztaty rzemieślnicze i promieniowali wśród rzemiosła kulturą techniczną.

Przewiduje się szkoły stopnia licealnego w następujących zawodach przemysłowych:

hutniczym,
ogólno mechanicznym,
elektrycznym,
przemysłowo-leśnym,
garbarskim,
tkackim,
ceramiczno-szklanym,
farbiarsko-wykończalniczym,
technologiczno-chemicznym,
budownictwa naziemnego,
„ drogowego
„ wodno-melioracyjnego,
mierniczym,
młynarskim,
przetwórstwa mlecznego,
przemysłu fermentacyjnego,
krawieckim i
fotograficznym.

Wiek uczniów wstępujących do liceów przemysłowych, określony został na co najmniej 16 względnie 17 lat życia.

Licea zawodowe przeprowadzają w wielu wypadkach specjalizację. Zależnie od potrzeb zawodu specjalizacja rozpoczyna się od 2-go bądź od 3-go roku nauki.

NASILENIE I ROZMIESZCZENIE RZEMIOSŁA.

Grupy Rze- Do celów statystycznych ustalone zo-
miosł. stało przez Związek Izb Rzemieślniczych,
Ministerstwo Skarbu i Urząd Statystyczny 7 grup rze-
miosł, które kolejno będziemy omawiać. — Materiały sta-
tystyczne zawdzięcza autor uprzejmości Związku Izb Rze-
mieślniczych.

Jeżeli pragniemy zorientować się w przybliżeniu o przyszłości młodego fachowca, to wówczas ważne wska-
zówki w tym zakresie da nam statystyka rozmieszczenia
warsztatów rzemieślniczych i szczegółowa statystyka ilo-
ści mieszkańców przypadających na każdy warsztat rze-
mieślniczy danej branży.

Ogólna suma warsztatów rzemieślniczych, które wy-
kupiły karty rzemieślnicze w 1937 roku, wynosi — zgodnie
z treścią tablicy Nr. 1 — 373,529 zakładów rzemieśl-
niczych. Liczba ta w porównaniu do Zachodu jest bardzo
znikoma, gdyż tam przypada jeden warsztat na 50 i mniej
mieszkańców, przy równoczesnym znacznie silniej rozwi-
niętym przemyśle fabrycznym. Że przemysł nie stanowi
przeszkody w rozwoju warsztatów rzemieślniczych, świad-
czy najwymowniej fakt, że uprzemysłowiona Warszawa
posiada najgęstsza sieć warsztatów rzemieślniczych, a mia-
nowicie jeden warsztat na 50 mieszkańców.

Wśród poszczególnych grup zawodów najgęstsza sieć
warsztatów rzemieślniczych posiada grupa skórzana, gdyż
jeden warsztat tej grupy przypada na 423 mieszkańców.
Najmniejsze nasilenie wykazuje grupa budowlana, gdzie
na 1078 mieszkańców przypada jeden warsztat.

Nie będziemy się rozwodzić nad szczegółami zawartymi w tablicach Nr. 1 i Nr. 2, stwierdzimy tylko, że bez przesady Polska może dać zatrudnienie co najmniej podwójnej ilości warsztatów rzemieślniczych, niż obecnie istniejących.

Przyszłość w zawodach rzemieślniczych jest więc zapewniona dla wszystkich tych młodych fachowców, którzy dobrze opanowali zawód i pragną rzetelną, samodzielną pracę we własnych warsztatach służyć społeczeństwu.

Grupa budowlana. Grupa budowlana obejmuje: brukarstwo, dekarstwo, garncarstwo, kamieniarstwo, lakiernictwo, malarstwo, mularstwo, rzeźbiarstwo (w kamieniu), studniarstwo, szklarstwo, sztukatorstwo i zdunstwo.

Powyższa grupa rzemiosł zalicza się do najpożyteczniejszych odcinków przemysłu, gdyż zapewnia stosunkowo dużej ilości rąk pracę zarobkową i sprzyja rozwojowi prawie wszystkich gałęzi przemysłu, związanych pośrednio lub bezpośrednio z ruchem budowlanym.

Sam wielki i średni przemysł budowlany, po wyłączeniu drobnych zakładów rzemieślniczych, wykupujących VIII-mą kategorię świadectw przemysłowych, obejmował w 1936 roku 1655 przedsiębiorstw, które wypłaciły w ciągu roku 51,544,000 złotych swym pracownikom fizycznym. Obrót przedsiębiorstw rzemieślniczych grupy budowlanej, skupiającej 29,774 warsztaty rzemieślnicze, oszacować można na zgorę 300 MILIONÓW złotych rocznie, przyjmując za przeciętny obrót poszczególnego warsztatu około 10-000 złotych rocznie.

Na tablicy Nr. 3 wyliczona jest ilość mieszkańców przypadająca na jeden warsztat rzemieślniczy grupy budowlanej. Najgęstszą sieć warsztatów tej grupy posiada rzemiosło mularskie, gdzie na jeden zakład przypada 2409 mieszkańców. Najslabiej nasilone jest rzemiosło sztukator-

Ilość mieszkańców na jeden warsztat

Województwa	Brukarstwo	Dekarstwo	Garncarstwo	Kamieniarsstwo	Lakiernictwo
Województwa					
CENTRALNE	53415	50777	36505	38801	70313
M. st. Warszawa	117190	50952	—	18029	16984
Woj. Warszawskie	54274	28604	31127	57206	88195
„ Łódzkie	57342	87260	34603	47785	51461
„ Kieleckie	41938	86344	41347	35369	172388
„ Lubelskie	59129	42493	22405	84986	154037
„ Białostockie	117421	53029	53029	26514	182655
Województwa					
WSCHODNIE	53893	63804	29844	59688	231291
Woj. Wileńskie	22385	319000	30380	69761	638000
„ Nowogrodzkie	1057200	211440	17980	31094	—
„ Brzeskie	56610	19189	18560	59589	87092
„ Łuckie	83424	109768	86900	109768	231733
Województwa					
ZACHODNIE	42783	16492	19924	39993	70577
Woj. Poznańskie	44143	6963	11035	22937	55704
„ Pomorskie	35556	12563	31940	117781	134607
„ Śląskie	56304	32375	215833	64750	58863
Województwa					
POŁUDNIOWE	121512	327150	56330	47255	16484
Woj. Krakowskie	104445	120936	53437	30234	17540
„ Lwowskie	260616	521237	104246	53006	13251
„ Stanisławowskie	105739	1480500	20278	67286	17622
„ Tarnopolskie	72745	—	320080	69582	24621
O G Ó Ł E M	60239	36402	33726	44042	40539

rzemieślniczy Grupy Budowlanej

Malarstwo	Mularstwo	Rzeźbiarstwo	Studniarstwo	Szklarstwo	Sztukatorstwo	Zduństwo	Ogółem
3678	1494	141827	90727	9579	316384	12339	797
1986	3036	130211	—	7145	73243	9375	804
3333	1027	124511	88195	7725	1058350	10325	611
2942	2265	143357	57342	11736	250875	11805	927
4558	975	112911	108729	9202	293570	13466	648
5113	2040	176042	61615	9335	821533	16214	1010
5121	2315	234842	164390	17123	—	12645	1156
6279	2954	277550	241347	10395	1110200	25231	1367
7209	3831	79750	425333	8985	1276000	13154	1425
7660	4740	—	1057200	13910	—	16018	1753
4717	3085	372400	161742	11436	—	40435	1236
6339	2181	2085600	173800	9611	521400	71917	1268
3383	3009	84909	42783	14261	229962	13140	978
2917	2529	93584	32049	12784	233960	14093	798
4508	3015	53842	38459	15704	—	15321	1133
3150	4559	259600	185000	15416	92300	9885	1233
6887	6786	223839	109050	15001	531618	22325	1844
4727	7317	574450	114890	11605	176753	14272	1545
6108	5968	223385	142154	12976	1563700	20711	1728
11130	5502	370075	211471	29025	—	43538	2139
15388	6505	100025	55186	20784	1600400	45725	2568
4519	2409	152891	87724	11566	382229	15886	1079

Tabl. 3

skie, gdyż na każdy warsztat tego rzemiosła przypada w Polsce przeciętnie 382,228 mieszkańców. Zaznaczyć należy, że na Zachodzie, pomimo modnych uproszczonych form w budownictwie, sztukatorstwo rozwija się pomyślnie i ilość warsztatów wzrasta z roku na rok. Tego samego objawu należy spodziewać się i u nas.

Dalsze szczegóły, dotyczące ilości mieszkańców, przypadających w poszczególnych zawodach rzemieślniczych grupy budowlanej w różnych województwach wyczytać możemy ze wspomnianej tablicy Nr 3.

Grupa drzewna Grupa drzewna obejmuje następujące zawody rzemieślnicze: bednarstwo, ciesielstwo, kołodziejstwo, koszykarstwo, rzeźbiarstwo w drzewie, tokarstwo nie metalowe i wyrób instrumentów muzycznych.

Sumaryczna ilość warsztatów rzemieślniczych grupy drzewnej wynosi 50-203 zakłady, wśród których najliczniej reprezentowani są stolarze z 29,423 warsztatami. Najmniejszą ilość samodzielnich zakładów wykazuje rzemiosło wyrobby instrumentów muzycznych z liczbą 189 warsztatów na całą Polskę.

Przemysł drzewny zajmuje poważną pozycję w naszym życiu gospodarczym, bowiem eksport drzewa i drewna stanowi jeden z ważniejszych czynników równowagi naszego bilansu handlowego.

Z obrotu przemysłu drzewnego wypłacono w 1936-m roku 44,214,000 złotych pracownikom fizycznym.

Na jeden warsztat rzemieślniczy przemysłu drzewnego przypada 639 mieszkańców. Najgęstsza sieć warsztatów rzemieślniczych grupy drzewnej posiada zawód stolarski, najsłabszą — wyrób instrumentów muzycznych.

Rozmieszczenie warsztatów rzemieślniczych grupy drzewnej jest nierównomierne, wobec niesystematycznego nasilania rynku pracy młodymi siłami. Tabela Nr 4 świadczy o tym, że dobrego fachowca grupy drzewnej czeka

wielka przyszłość w tym dziale gospodarki narodowej, jeżeli pragnie samodzielnie gospodarzyć w województwach słabo nasilonych danym rzemiosłem.

Grupa metalowa. Grupa metalowa obejmuje: blacharstwo, brązownictwo, grawerstwo, jubilerstwo i złotnictwo, kotlarstwo, kowalstwo, mosiężnictwo, pilnikarstwo, pozłotnictwo, przędzarstwo materii ze złota i srebra, ślusarstwo, ślusarstwo precyzyjne, ślusarstwo samochodowe, tokarstwo metalowe, wyrób przedmiotów z drucików złotych i srebrnych, wyrób szkieł i narzędzi optycznych oraz zegarmistrzostwo.

Najliczniejszą grupę warsztatów samoistnych wykazuje kowalstwo, liczące 32.360 zakładów na ogólną liczbę 57,830 przedsiębiorstw rzemieślniczych grupy metalowej.

W roku 1936-ym suma robocizny wypłaconej pracownikom fizycznym przez przemysł fabryczny grupy metalowej sięgała wielkiej kwoty 252,135,000 złotych. Grupa metalowa ma szczególne znaczenie dla obronności kraju, gdyż przemysł wojenny w dużej mierze opiera się na fachowcu metalowym.

Na jeden warsztat rzemieślniczy grupy metalowej przypada 553 mieszkańców (patrz tabelka Nr 5). Najgęstszą sieć warsztatów metalowych posiada kowalstwo, w którym na jeden zakład przypada 992 mieszkańców.

Ponieważ rzeźniostwa metalowe są głównym dostawcą fachowców dla przemysłu fabrycznego, młody metalowiec ma zapewnioną przyszłość nie tylko w warsztatach rzemieślniczych, lecz i w przemyśle wojennym.

Dalsze szczegóły dotyczące nasilenia warsztatów tej grupy uwidocznione są na wspomnianej tabeli Nr 5.

Grupa skórzana Grupa skórzana obejmuje: białoskórnictwo, cholewkarstwo, farbowanie skórek futrzanych, garbarstwo, introligatorstwo, rękawicznictwo, rymarstwo, siód-

larstwo i szewstwo.

Na ogólną sumę 74,113 warsztatów rzemieślniczych największą grupę stanowią zakłady szewskie, których posiadamy 57,194. Najmniejszą grupą są warsztaty białoskórnicze w liczbie 149-ciu.

Suma robocizny wypłacona w samym garbarstwie wynosiła w 1936 roku 13,009,000 złotych. Produkcja skór krajowych przedstawia wartość 362 milionów złotych.

Przeciętna ilość mieszkańców przypadająca na jeden warsztat rzemieślniczy grupy skórzaney wynosi 433 osoby.

Na jeden warsztat szewski przypada 561 mieszkańców, zaś na jeden warsztat cholewkarski — 3934 osoby. Poważne braki i zbyt słabe nasilenie wykazuje rękawicznictwo, siodlarstwo, białoskórnicstwo i farbowanie skórek futrzanych.

Wobec stosunkowo wysokiego importu i słabego nasilenia sieci przewiduje się dalszy rozwój grupy skórzaney, która odczuwa brak wykwalifikowanych sił.

Dalsze szczegóły dotyczące sieci warsztatów rzemieślniczych grupy skórzaney widzimy na tablicy Nr 6

Grupa spożywcza. Grupa spożywcza obejmuje następujące zawody rzemieślnicze: cukiernictwo, piekarstwo, piernikarstwo, rzeźnictwo i wyrąb mięsa, rzeźnictwo koni, wędliniarstwo i wyób wędlin z mięsa końskiego.

Przemysł fabryczny spożywczy zatrudniał w 1936-m roku 85.990 pracowników fizycznych, którzy w tymże roku otrzymali w formie zarobków 89,660,000 złotych. Przemysł spożywczy jako całość zaopatruje nie tylko rynek wewnętrzny, lecz również eksportuje wielkie ilości swych produktów zagranicą i przyczynia się wydatnie do zachowania równowagi naszego bilansu handlowego.

Sumaryczna ilość warsztatów rzemieślniczych grupy spożywczej wynosi 69,863 zakłady, wśród których spotykamy 47,520 przedsiębiorstw rzeźniczych i wyrębu mięsa.

Na jeden warsztat rzemieślniczy grupy spożywczej przypada 459 mieszkańców, na jeden warsztat rzeźniczy i wyrobu mięsa — 657 mieszkańców.

Wśród zawodów, które zasługują na szczególną uwagę należy wymienić piernikarstwo, stanowczo za słabo nasilone.

Na tablicy Nr 7, obejmującej grupę spożywczą, zauważyć możemy nierównomierne rozmieszczenie warsztatów branży spożywczej, co świadczy o niedostatecznym dopływie młodych sił do poszczególnych zawodów, w których cdbry fachowiec znajduje należyte utrzymanie.

Grupa usług osobistych. Grupa usług osobistych obejmuje: fotografowanie, fryzjerstwo, golarstwo i perukarstwo.

Sumaryczna ilość warsztatów wynosi 18,300 zakładów, wśród których fryzjerstwo, golarstwo i perukarstwo stanowią najliczniejszy zespół, gdyż obejmują 15,502 przedsiębiorstwa.

Jeden warsztat rzemieślniczy grupy usług osobistych przypada na 1754 mieszkańców, zaś jeden warsztat fryzjersko-golarsko-perukarski — na 2071 mieszkańców.

Tablica Nr 8 wykazuje duże odchylenia w nasileniu naszego kraju warsztatami grupy usług osobistych, gdyż w mieście stołecznym Warszawie, przypada jeden warsztat na 555 mieszkańców, podczas gdy w województwie tarnopolskim — na 3293 mieszkańców.

Rynek pracy rzemiosł grupy usług osobistych zdolny jest wchłonąć jeszcze stosunkowo wielką ilość młodych i przedsiębiorczych fachowców, szczególnie w województwach o słabym nasileniu warsztatami tej branży.

Grupa włókiennicza. Grupa włókiennicza obejmuje: bandażownictwo, bielizniarstwo, chemiczne czyszczenie i farbowanie tkanin i odzieży, czapnictwo, gorse-

ciarstwo, kapelusznictwo, krawiectwo, krawiectwo damskie, krawiectwo męskie, kuśnierstwo, powróźnictwo, szczotkarstwo, szmuklerstwo, tapicerstwo oraz wyrób frędzli, sznurów i taśm do lamowania.

Przemysł włókienniczy stanowi bardzo ważny odcinek wytwórczości krajowej, gdyż sam przemysł fabryczny zatrudniał w 1936 roku 156.160 pracowników fizycznych, którym wypłacono w tym czasie 199,986,000 złotych robocizny. Grupa odzieżowa obejmowała w tymże roku 17,339 pracowników fizycznych, którzy otrzymali w formie zarobków 18,383,000 złotych.

Ilość warsztatów rzemieślniczych grupy włókienniczej wynosi 73.446 zakładów, w tym 57,359 przedsiębiorstw krawieckich. Jeden warsztat rzemieślniczy grupy włókienniczej przypada na 437 mieszkańców.

Najgęstsza sieć warsztatów rzemieślniczych tej grupy wykazuje krawiectwo, gdzie na jeden warsztat przypada 559 mieszkańców. Niedostatecznie rozwinięte są: bielizniarstwo, tapicerstwo i bandażownictwo.

Nierównomierne rozmieszczenie i nasilenie ziem najszybszych warsztatami rzemieślniczymi grupy włókienniczej wymaga dopływu nowych sił, dostatecznie przygotowanych do samodzielnej pracy w określonych zawodach, gdyż tabela Nr 9 wskazuje wyraźnie, że w niektórych województwach ilość samoistnych warsztatów rzemieślniczych omawianej grupy może znacznie być zwiększona.

Przyszłość dobrego młodego fachowca jest więc również zapewniona w rzemieślnictwie grupy włókienniczej.

RODZAJE RZEMIOSŁ I ZAKRES ICH DZIAŁANIA.

Określenie rzemiosła. Polskie prawo przemysłowe nie podaje cech klasyfikujących poszczególne przemysły za rzemiosła, lecz wymienia wprost wszystkie te działania przemysłowe uznane przez władze za rzemiosła.

Listę rzemiosł ustala Minister Przemysłu i Handlu, który do chwili obecnej określił 74 rodzaje rzemiosł.

Prawo przemysłowe odróżnia w zasadzie rzemiosło niekoncesjonowane i rzemiosło koncesjonowane.

Prowadzenie samodzielnego warsztatu rzemiosł niekoncesjonowanych wymaga posiadania karty rzemieślniczej wydawanej przez władze przemysłowe pierwszej instancji, czyli starostwa lub prezydentów miast wydzielonych, po przedstawieniu im dowodu uzdolnienia zawodowego, o którym będziemy później mówili.

Prowadzenie samodzielnego warsztatu rzemiosł koncesjonowanych uzależnione jest od otrzymania oprócz karty rzemieślniczej jeszcze osobnego zezwolenia władz. Zezwolenie takie nazywa się koncesją.

Rzemiosła niekoncesjonowane. Obecnie zapoznamy się kolejno z nazwami i zasięgiem prac poszczególnych zawodów rzemieślniczych. Określenie zasięgu prac poszczególnych zawodów oparte jest na wydawnictwach Związku Izb Rzemieślniczych, będących naczelną reprezentacją samorządu gospodarczego rzemiosła.

B a n d a ż o w n i c t w o obejmuje: szycie bandaży, gorsetów chirurgicznych i leczniczych, pasów przepuklino-

wych i t.p. z różnych materiałów. — Ortopedia, w zakresie której wchodzi wykonywanie wszelkiego rodzaju protez, a szczególnie protez kończyn dolnych i górnych tułowia.

B e d n a r s t w o obejmuje: wyrób naczyń gospodarczych, jak beczek, kublów, balii, stągwi, szkopków, cebrów, szafli, kadzi, dziez, beczek, antałów i t.p.

B i a ł o s k ó r n i c t w o obejmuje: białoskórnictwo bez futra i wyprawę skór z futer króliczych, krecich i t.p.

B i e l i ż n i a r s t w o obejmuje: wyrób wszelkiego rodzaju bielizny odzieżowej nocnej i dziennej damskiej, męskiej i dziecięcej, bielizny pościelowej, stołowej i kąpielowej, kap, firanek z materiałów (tkanin) bawełnianych, lnianych, zefirowych, popelinowych, flanelowych oraz jedwabnych szlafroków, piżam i t.p.

B l a c h a r s t w o obejmuje: blacharstwo budowlane, to jest wszelkie roboty z blachy, mające na celu zabezpieczenie budynków od wpływów atmosferycznych, wykonywanie rynien i rur deszczowych, kominowych, okapów i przedrynien, kolan obiegowych, wylotowych, rur spadowych, kominów do odpływu powietrza, redukcji do żeliwnych rur kanalizacyjnych, zbiorników do rynien (t.zw. koszy), krycie gzymsów, parapetów okiennych i murów ogniowych, świetlników, łączenie pokrycia dachów z murem szczytowym, obróbki kominów, okien dachowych, krajników (t.zw. kielunków) wszelkich budowlanych, ornamentacyjnych, blaszanych oraz naprawa i konserwacja tychże.

Blacharstwo galanteryjne, t. j. wyrób naczyń blaszanych, aparatów i t.p.

Blacharstwo samochodowe — wyrób chłodnic i części blaszanych karoserii.

B r a z o w n i c t w o obejmuje: wyrób lamp, przedmiotów kościelnych i użytkowych tłoczonych, srebrzonych, chromowanych i t.p. Cyzylerstwo.

B r u k a r s t w o obejmuje: wykładanie dróg i ulic

plytami i kostkami kamiennymi, drewnianymi, oraz klinkierem, wykonywanie nawierzchni szos, dróg i ulic z tłucznia kamiennego, kamienia polnego, kostek kamiennych, drewnianych, klinkierowych i t.p. (wyrób flizów brukowych).

Chemiczne czyszczenie i farbowanie tkanin i odzieży obejmuje: oczyszczanie, odplamianie, pranie i farbowanie odzieży i tkanin sposobem chemicznym.

Cholewkarsstwo obejmuje: krojenie i szycie ze skór cholewek do obuwia damskiego, męskiego, dziecięcego, sportowego oraz wałkarstwo.

Ciesielstwo obejmuje: konstrukcje drewniane ścian, stropów, dachów, schodów, mostów, rusztowań i t.p.

Cukiernictwo obejmuje: specjalności: cukiernik karmelkarz — wyrób cukierków, karmelków, pralin, kandyzowanie owoców i t.p.; cukiernik czekoladziarz — wyrób czekolady, czekoladek deserowych; cukiernik ciastkarz — wyrób ciastek soków, konfitur, wyrób lodów — ze stałą siedzibą.

Czapnictwo obejmuje: wyrób czapek z płótna, sukna i skór.

Dekarstwo obejmuje: pokrywanie dachów blachą, dachówką, łupkiem lub papą, eternitem, płytkami azbestowo-cementowymi i t.p.

Farbowanie skórek futrzanych obejmuje: barwienie włosów, strzyżenie, usuwanie długich włosów, czesanie i prostowanie włosów przy farbowaniu skórek futrzanych.

Fotografowanie obejmuje: wykonywanie zdjęć fotograficznych, wywoływanie klisz i błon, sporządzanie odbitek, oraz powiększanie i retuszowanie, dokonywanie ulicznych zdjęć fotograficznych aparatami systemu „Leica“ lub podobnego.

Fryzjerstwo obejmuje: fryzjerstwo damskie — czesanie, ondulacja, farbowanie włosów, strzyżenie, fryzo-

wanie, farbowanie, czesanie i t.p.

G a r b a r s t w o obejmuje: garbarstwo skór twardych – garbowanie skór twardych garbnikami naturalnymi na podeszwy, pasy transmisyjne i t.p.; garbarstwo miękkich skór – garbowanie skór miękkich garbnikami chemicznymi oraz farbowanie tychże i lakierowanie; wałkarstwo – poddawanie pewnym przeróbkom półfabrykatów garbarskich celem ich uszlachetnienia i ostatecznego przygotowania do użytku przez cholewkarzy lub szewców.

G a r n c a r s t w o obejmuje specjalności: kaflarz – wyrób kafli bez polewy i z polewą; garncarz – wyrób naczyń glinianych, oraz przedmiotów ozdobionych glazurą, rysunkami i t.p. jak wazony, lichtarze, zabawki.

G o l a r s t w o obejmuje: golenie kosmetyczne i golenie przed zabiegami chirurgicznymi (integralna część fryzjerstwa męskiego).

G o r s e c i a r s t w o obejmuje: wyrób gorsetów konfekcyjnych i na miarę, pasów biodrowych, uproszczonych gorsetów, biustonoszy i t.p.

G r a w e r s t w o obejmuje: rytowanie napisów i ornamentów z metali, wyrób pieczętek, monogramów, liter, napisów i odznak z metali lub z metali w połączeniu z emalią (rytownictwo-pieczęciarstwo, czylerstwo).

I n t r o l i g a t o r s t w o obejmuje: introligatorstwo użytkowe – oprawa aktów, książek szkolnych i innych, oraz książek handlowych; introligatorstwo zdobnicze – oprawa albumów, nadań, wykonanie ozdobnych pudełek, futerałów, przyrządzanie ozdobnych papierów i płócien specjalnie barwionych, bądź na okładki, bądź na wyklejki, oraz wykonywanie z nich drobnej galanterii introligatorskiej.

J u b i l e r s t w o i z ł o t n i c t w o obejmuje: wyrób towarów ze złota, srebra, platyny i drogich kamieni.

Jubilerstwo obejmuje szlifowanie i oprawę kamieni szlachetnych i półszlachetnych, imitacji i wyrób drobnych ozdób z platyny, złota i srebra jak pierścionki, dewizki,

spinki i t.p.;

Złotnictwo – wyrób większych przedmiotów użytkowych i ozdobnych z platyny, złota, srebra jak papierośnice, lichtarze, kielichy, patery i t.p.

Kamieniarstwo obejmuje: kamieniarstwo artystyczne – pomniki, nagrobki i t.p.; kamieniarstwo budowlane – okładziny zewnętrzne, elementy architektoniczne, podłogi, sufity, ściany i t.p. (również fliziarstwo).

Kapelusznictwo obejmuje: kapelusznictwo męskie – wyrób kapeluszy z sukna, filcu, pilśniu, słomy, kory i t.p.;

Kapelusznictwo damskie – wyrób, formowanie i przystrajanie kapeluszy damskich z półfabrykatów, jako też z wszelkich tkanin.

Kołodziejstwo obejmuje: kołodziejstwo rolnicze – wozy, furgony, taczki, beczki na kołach, koła, gięcie obwodów kołowych;

Kołodziejstwo pojazdowe: – wyrób drewnianych części bryczek, powozów i t.p.

Koszykarstwo obejmuje: koszykarstwo meblarskie, t.j. wyrób stołów, foteli i krzeseł z wikliny oraz wyrób koszów i koszykarstwo galanteryjne, to jest wyrób pudełek z wikliny i rogożyny, skrzynki na drobiazgi, koszyki do kwiatów i t.p.

Kotlarstwo. Kotlarstwo dzielące się na kotlarstwo miedziane obejmuje: wyrób aparatów gorzelniczych, dezynfekcyjnych i t.p., i kotlarstwo żelazne obejmujące wyrób kotłów, rondli, misek i t.p. pobielaných cyną.

Kowalstwo obejmuje: kowalstwo gospodarcze, to jest wyrób pługów, bron i innych narzędzi rolniczych, podkuwanie koni, okuwanie wozów, platform i t.p.;

kowalstwo powozowe – wykuwanie spodu podkarosierię bryczek, powozów, karet i t.p.;

kowalstwo budowlane – wykuwanie sztab, haków, gwoździ, klamer, kotew, zawiasów i t.p.

Krawiectwo damskie obejmuje: szycie sukien i kostiumów, płaszczy i okryć oraz szycie płaszczy i żakietów i t.p. podbitych futrem lub z futrem na wierzchu.

Krawiectwo męskie obejmuje: krawiectwo mundurów – szycie mundurów;

krawiectwo cywilne – szycie ubrań, palt, oraz palt podbitych futrami.

Kuśnierstwo obejmuje: szycie futer, płaszczy i czapek futrzanych oraz kozuszkarstwo – t.j. wyprawę i szycie baranich kozuchów, serdaków i t.p.

Lakiernictwo obejmuje: lakiernictwo budowlane – lakierowanie ścian, podłóg i okien;

lakiernictwo powozowe – lakierowanie powozów, samochodów i t.p.

lakiernictwo meblowe – lakierowanie mebli, ram i t.p.

Malarstwo obejmuje: malarstwo pokojowe – malowanie mieszkań: budynków oraz fasad;

malarstwo dekoracyjne – dekoracja plafonów, budynków, ołtarzy i polichromia kościołów;

malarstwo szyldów – malowanie szyldów na szkłe, blasze, drewnie i innych materiałach.

Mosiężnictwo obejmuje: obramowania metalowe do nowoczesnych urządzeń sklepowych i t.p., odlewanie i obróbkę armatur, klamer, kurków wodociągowych, gazowych i t.p.

Mułarstwo obejmuje: konstrukcje z kamieni naturalnych i sztucznych, a także z żelbetu konstrukcje wypełniające szkielety żelazne, stalowe i żelbetowe różnymi materiałami, tynki wewnętrzne i zewnętrzne z zapraw zwykłych i szlachetnych, wykładanie podłóg i ścian glazurą, terrakotą i t.p. fliziarstwo.

Perukarstwo obejmuje: perukarstwo teatralne – wyrób fryzur męskich i damskich stylowych;

perukarstwo kosmetyczne – wyrób peruk damskich i męskich, oraz loków, warkoczy i t.p.

Piekarstwo obejmuje: wypiek chleba z mąki żytniej, pszennej i kukurydzowej oraz wypiek bułek wodnych, masłanych, babek, strucli i ciastek niedeserowych, wypiek wafli i opłatków, wypiek chał i macy.

Piernikarstwo obejmuje: wypiek pierników zwykłych, przekładanych, lukrowanych, wafli, biszkoptów, miodowników i t.p.

Pilnikarstwo obejmuje: wyrób pilników i nacinanie zużytych.

Powróźnictwo obejmuje: wyrób lin, sznurów, siatek, hamaków, taśm sznurowych, uprzęży, postronków, i t.p.

Pozłotnictwo obejmuje: złocenie na drewnie, tynkach, np. ram do obrazów, ołtarzy, posągów drewnianych i t.p.

Przędzarstwo materii ze złota i srebra obejmuje: pasy do uniformów, ornaty, makaty, i t.p. (hafciarstwo, szmuklerstwo).

Rękawicznictwo obejmuje: wyrób rękawiczek skórkowych, zamiszowych, irchowych i t.p., oraz rękawic sportowych (krajanie skóry i przyszywanie guzików przez właścicieli sklepów, którzy szycie rękawiczek oddają chałupnikom, należy również do zakresu rękawicznictwa).

Rymarstwo obejmuje: wyrób uprzęży, oraz skórzanych przyborów sportowych i t.p. ze skór twardych, wyrób skórzanych przyborów podróżnych, np. walizek, neseserów i t.p.

Rzeźbiarstwo obejmuje: rzeźbienie w drzewie — rzeźba figuralna, rzeźbienie ołtarzy, rzeźba meblarska; rzeźbienie w kamieniu — rzeźby figuralne i dekoracyjne.

Rzeźnictwo i wyrąb mięsa obejmuje: wykonywanie uboju z podziałem mięsa oraz wyrąb i sprzedaż mięsa.

Rzeźnictwo koni obejmuje: wyrąb mięsa

końskiego, ubój koni.

S i o d l a r s t w o obejmuje: wykonywanie siodła, uprząży i t.p., oraz siedlarstwo – wykonywanie obić, siedzeń w powozach, samochodach i t.p.

S t o l a r s t w o obejmuje: stolarstwo meblowe — wyrób wszelkich mebli z drzewa;

 budowlane – wyrób drzwi, okien, schodów, okładzin, urządzeń sklepowych i t.p.;

 galanteryjne – przybory szkolne, liniały, kantowniki, piórniki i t.p.;

 karoseryjne – wyrób karoserii drewnianych, sani i t.p.

 zabawkarskie – wyrób zabawek drewnianych;

 sportowe – wyrób rakiet tenisowych, nart, saneczek i t.p.

 kreślarskie – wyrób foteli, krzeseł, taboretów;

 ramiarskie – wyrób ram do obrazów i luster;

 trumniarskie – wyrób trumien, oraz krzyżów nagrobkowych;

 parkieciarskie – układanie posadzek, okładanie ścian i sufitów drewnem.

S t u d n i a r s t w o obejmuje specjalności: studniarz wiertacz – studnie artezyjskie, ustawianie pomp, wiercenie;

 studniarz zwykły – studnie z kręgów betonowych, drewna i t.p.

S z c z o t k a r s t w o. Wyrób szczotek, pędzli i mioteł z sierści, traw i drutów oraz klepek drewnianych do szczotek.

S z e w s t w o. Wyrób obuwia wszelkiego rodzaju damskiego, męskiego i dziecięcego, oraz sportowego, wyrób sandałów (również wałkarstwo).

S z k l a r s t w o obejmuje: szklenie okien, drzwi, wykonywanie witraży, luster, oprawę obrazów i t.p., szlifowanie różnych gatunków szkła.

S z m u k l e r s t w o obejmuje: wyrób galonów, taśm, frędzli, sznurów, gwiazdek do mundurów wojsko-

wych, guzików, zapieć i t.p.

Sztukaterstwo obejmuje: przygotowanie form, odlewów, ozdób architektonicznych i dekoracyjnych i umocowywanie tychże na budowlach, w salach pokojach i t.p. (również fliziarstwo).

Ślusarstwo obejmuje: ślusarstwo budowlane — wyrób okuć budowlanych, żelaznych i t.p.;

ślusarstwo zwykłe i artystyczne — zamki, klucze i t.p.

Ślusarstwo precyzyjne (mechanictwo) obejmuje: wyrób i naprawę specjalnych przedmiotów i aparatów, wyróżniających się dokładnością i delikatnością, jak np. maszyny do pisania, liczenia, szycia, różnego rodzaju automaty mechaniczne, sprawdziany, aparaty reprodukujące głos z płyt, przyrządy dentystyczne i chirurgiczne i t.p., montowanie, wyrób części składowych i naprawę rowerów.

Ślusarstwo samochodowe obejmuje: wyrób części składowych i montowanie ich w zespoły, wchodzące w skład pojazdów mechanicznych, jak samochody, traktory, motocykle, motorówki, ślizgowce, tudzież naprawa i wszelkie czynności związane z naprawą silników, skrzynek, biegów, dyferencjałów, osi, ram oraz inne prace wymagające rozmontowywania częściowego lub całkowitego tychże, z wyjątkiem doraźnej zamiany części zużytych lub uszkodzonych na nowe części gotowe; montowanie, wyrób części składowych i naprawę rowerów.

Tapicerstwo obejmuje: tapicerstwo meblowe — pokrycie mebli, wyrób otoman, kanap, foteli, materaców samochodowych i powozowych, tapczanów, pufów i t.p.;

tapicerstwo dekoracyjne — projektowanie dekoracji, dobranie materiału i dodatków, zdjęcie miary, krój, szycie sztuk (jak np. portiery, story, zasłony, kotary, obicia) zakładanie, drapowanie i t.p.

Tokarstwo obejmuje: tokarstwo meblowe —

tokarstwo w drewnie, wyrób przedmiotów toczonech w drewnie, używanych w budownictwie i meblarstwie;

tokarstwo zdobnicze – toczenie cygarniczek w drewnie, kości słoniowej, bursztynie, rogu i t.p., toczenie paciorków, koraliików, i t.p. w drewnie, kości słoniowej, w bursztynie i t.p.:

tokarstwo maszynowe – toczenie, względnie wytaczanie na tokarce metalowych części składowych maszyn, nacinanie kół zębatych, toczenie gwintów i t.p.;

tokarstwo galanteryjne – obtłaczanie metalowych ozdobnych wyrobów.

Wę d l i n i a r s t w o (masarstwo) obejmuje: wykonywanie uboju, oraz przeróbkę mięsa i tłuszczów na produkty wędliniarskie.

W y r ó b w ę d l i n z m i ę s a k o Ń s k i e g o obejmuje: przeróbkę mięsa końskiego na wędliny.

W y r ó b f r ę d z l i, s z n u r k ó w i t a ś m do l a m o w a n i a obejmuje: wyrób pasmanterii, frędzli, sznurków i t.p.

W y r ó b i n s t r u m e n t ó w m u z y c z n y c h obejmuje: instrumenty dęte, smyczkowe i lutnicze — wyrób i naprawę kornetów, puzonów i t.p., wyrób i naprawę fortepianów, fisharmonii, organów i t.p.

W y r ó b p r z e d m i o t ó w z d r u c i k ó w z ł o t y c h i s r e b r n y c h obejmuje: wyrób złotych plecionych dewizek, bransolettek, torebek damskich i t.p. (część złotnictwa).

W y r ó b s z k i e ł i n a r z ę d z i o p t y c z n y c h obejmuje: szlifierstwo szkieł optycznych, tudzież wyrób i naprawę aparatów, oraz instrumentów muzycznych, dopasowywanie gotowych szkieł.

Z d u Ń s t w o obejmuje: budowę pieców piekarskich, cukierniczych, trzonów kuchennych, kominków mieszkaniowych i pieców mieszkaniowych, stawianie pieców kaflowych (również fliziarstwo).

Zegarmistrzostwo obejmuje: składanie zegarów i zegarków, czyszczenie, reperację, obciążanie, oraz zamianę części uszkodzonych.

Rzemiosła koncesjonowane. Prowadzenie rzemiosł koncesjonowanych wymaga oprócz normalnych dowodów uzdolnienia zawodowego (kart rzemieślniczych), osobnych zezwoleń, wydawanych przez władze przemysłowe. Zezwolenia te nazywają się koncesjami.

Przedsiębiorstwa instalacji wodociągowych i kanalizacyjnych: zakładanie i układanie wszelkiego rodzaju rur wodociągowych i kanalizacyjnych oraz montaż urządzeń wodociągowo-kanalizacyjnych w obrębie posesji (wanien, boilerów, kranów, aparatów wodooszczędnościowych i t.d.).

Przedsiębiorstwa instalacji gazowych: zakładanie i układanie w obrębie posesji rurociągów gazowych oraz montaż urządzeń gazowych służących do oświetlenia, ogrzewania i gotowania.

Przedsiębiorstwa instalacji elektrycznych *elektromonterstwo*: zakładanie i układanie w obrębie posesji przewodników elektrycznych od głównych bezpieczników do liczników (t.zw. piony) oraz od liczników do odbiorników (świeczniki, aparaty, silniki i t.d.) tudzież montaż urządzeń elektrycznych, oświetlenia, siły i ciepłych, dzwonków, sygnałów i telefonów wewnętrznych; zakładanie i kontrolowanie piorunochronów oraz wszelkiego rodzaju reklam świetlnych; naprawa akumulatorów, służących do oświetlenia, połączonych wprost z siecią elektryczną i dynamo-maszyną.

Wyrób broni i amunicji: wyrób i naprawa broni siecznej i palnej (również wiatrówek) oraz wyrób amunicji.

Kominiarstwo - czyszczenie i sprawdzanie kominów i przewodów kominowych.

Uzasadnienie powyższe i dane statystyczne, obrazujące stan nasilenia kraju warsztatami są dowodem, jak dalece poświęcenie się pracy rękodzielniczej stanowić może podstawę dobrobytu jednostki i społeczeństwa.

SPIS RZECZY

Znaczenie rzemiosła str. 3— 8

- Przemysł jako całość.
- Znaczenie ogólne rzemiosła.
- Spoleczne znaczenie rzemiosła.
- Gospodarcze znaczenie rzemiosła.
- Rzemiosło a sztuka.
- Rzemiosło jako szkoła zawodów.
- Rzemiosło na usługach obronności.
- Czy rzemiosłu grozi zanik?

Nauka rzemiosła st. 9—24

- Nauka zawodu.
- Prawo przyjmowania na naukę i kształce-
nie uczniów.
- Przyjęcie na naukę.
- Prawa i obowiązki stron w czasie trwania
umowy.
- Wygaśnięcie i rozwiązanie umowy o naukę.
- Nadzór nad wykonaniem przepisów regu-
lujących sprawę terminatorskie i
opieka nad uczniami.
- Gdzie zawiera się umowę o naukę?
- Wzór umowy o naukę.

Rzemieślnicze szkolnictwo zawodowe . . str. 25—36

- Rodzaje szkół i kursów zawodowych.
- Szkoły doksztalcające
- Doksztalcanie zawodowe.
- Obowiązek doksztalcania.
- Szkoły zawodowe.
- Szkoły zawodowe niższe.
- Gimnazja zawodowe.
- Szkoły zawodowe stopnia licealnego.

Nasilenie i rozmieszczenie rzemiosła . str. 37—54

Grupy rzemiosł.

Grupa budowlana.

Grupa drzewna.

Grupa metalowa.

Grupa skórzana

Grupa spożywcza.

Grupa usług osobistych.

Grupa włókiennicza.

Rodzaje rzemiosł i zakres ich działania str. 54 - 66

Określenie rzemiosła.

Rzemiosła niekoncesjonowane.

Rzemiosła koncesjonowane.

SPIS TABEL

Tablica Nr 1	— Rozmieszczenie warsztatów rzemieślniczych według grup .	str. 32
"	2 — ilość mieszkańców na jeden warsztat rzemieślniczy .	str. 38
"	3 — ilość mieszk. na 1 warsztat rzemieśl. grupy budowlanej	str. 40
"	4 — ilość mieszk. na 1 warsztat rzemieśln. grupy drzewnej	str. 42
"	5 — ilość mieszk. na 1 warsztat rzemieśln. grupy metalowej	str. 46
"	6 — ilość mieszk. na 1 warsztat rzemieśln. grupy skórzanej	str. 48
"	7 — ilość mieszk. na 1 warsztat rzemieśl. grupy spożywczej	str. 50
"	8 — ilość mieszk. na 1 warsztat rzem. grupy usług osobist.	str. 51
"	9 — ilość mieszk. na 1 warsztat rzem. grupy włókienniczej	str. 52

